

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24.03.2020, sp. zn. 8 Tdo 144/2020, ECLI:CZ:NS:2020:8.TDO.144.2020.1

Číslo: 47/2020

Právní věta: O neposkytnutí potřebné pomoci pachatelem ve smyslu § 150 odst. 1 tr. zákoníku nejde, je-li pomoc již fakticky poskytována jinou osobou na místě přítomnou, a přitom nebylo v možnostech pachatele poskytnout ještě účinnější či rychlejší pomoc. K naplnění negativní podmínky trestnosti přečinu neposkytnutí pomoci podle § 150 odst. 1 tr. zákoníku „ač tak může učinit bez nebezpečí pro sebe nebo jiného“ se nevyžaduje vystavení pachatele pouze nebezpečí smrti nebo těžké újmy na zdraví, ale může postačovat i nebezpečí méně závažné.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 24.03.2020

Spisová značka: 8 Tdo 144/2020

Číslo rozhodnutí: 47

Číslo sešitu: 9

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Neposkytnutí pomoci

Předpisy: § 150 odst. 1 tr. zákoníku

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud k dovolání obviněného mladistvého AAAAA (pseudonym), a s přiměřeným použitím § 261 tr. ř. také ohledně spoluobviněného mladistvého BBBBB (pseudonym), zrušil usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích, soudu pro mládež, ze dne 23. 9. 2019, sp. zn. 3 Tmo 11/2019, jakož i jemu předcházející rozsudek Okresního soudu ve Strakoncích, soudu pro mládež, ze dne 5. 4. 2019, sp. zn. 5 Tm 1/2019, a Okresnímu soudu ve Strakoncích přikázal, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Rozsudkem Okresního soudu ve Strakoncích, soudu pro mládež (dále „soud prvního stupně“), ze dne 5. 4. 2019, sp. zn. 5 Tm 1/2019, byli obvinění mladiství AAAAA a BBBBB uznáni vinnými proviněním neposkytnutí pomoci podle § 150 odst. 1 tr. zákoníku, jehož se dopustili skutkem popsáním tak, že

dne 30. 4. 2018 ve 21:55 hodin v obci XY, ulici XY, okres XY, při dopravní nehodě osobního automobilu zn. XY, registrační značky XY, které havarovalo mimo komunikaci, převrátilo se na střechu do koryta řeky B. v prostoru nad jezem, přestože byli na místě nehody přítomni, neposkytli

potřebnou pomoc účastníkovi nehody, mladistvému CCCCC (pseudonym), když z místa nehody utekli, a tedy neprojevili ani snahu přivolat potřebnou pomoc, přičemž mladistvý CCCCC následně dne 2. 5. 2018 v nemocnici v Č. B. zemřel a příčinou jeho smrti bylo utopení.

2. Za toto provinění byl mladistvý AAAAA odsouzen podle § 150 odst. 1 tr. zákoníku za použití § 24 odst. 1 písm. a), § 26 odst. 1 z. s. m., § 62 odst. 1 a § 63 odst. 1 tr. zákoníku k trestnímu opatření obecně prospěšných prací ve výměře 100 (sto) hodin.

3. Stejně bylo rozhodnuto o vině a trestním opatření mladistvého BBBBB. Poškození byli podle § 229 odst. 1 tr. ř. odkázáni na řízení ve věcech občanskoprávních.

4. Krajský soud v Českých Budějovicích, soud pro mládež, jako soud odvolací (dále „odvolací soud“) usnesením ze dne 23. 9. 2019, sp. zn. 3 Tmo 11/2019, zamítl odvolání obou mladistvých jako nedůvodná podle § 256 tr. ř.

II. Dovolání

5. Proti tomuto usnesení odvolacího soudu podal mladistvý AAAAA prostřednictvím obhájce mimo jiné s odkazem na § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. dovolání, jež zaměřil výhradně proti vadnosti použité právní kvalifikace pro nedostatky v posouzení zavinění, a to na základě skutkového stavu, jenž byl soudy správně zjištěn. Soudy nesprávně dospěly k závěru, že spáchal úmyslné provinění neposkytnutí pomoci podle § 150 odst. 1 tr. zákoníku, aniž by braly dostatečně do úvahy, že na místě činu byla zajištěna potřebná pomoc ze strany dalších dvou osob, které byly ve vodě a snažily se poškozeného CCCCC z vozidla pod vodou vyprostit, a zároveň již jinou osobou byla přivolána záchranná služba. Podle mladistvého tak již nebylo jeho povinností zůstat na místě a vyčkávat, co se bude dál dít.

6. Mladistvý v uvedené souvislosti vytkl soudům nižších stupňů, že nevysvětlily, v čem mělo v danou chvíli spočívat jeho povědomí o vzniklém následku, a za neuspokojivý považoval názor soudů, že „v dané situaci byla každá ruka dobrá“. Soudy nezvažovaly, že v dané chvíli nedisponoval informacemi, které až následně vplynuly z výpovědí ostatních přítomných, a není jasné, jak s mladistvým BBBBB mohli v dané chvíli pomoci. Nebyl objasněn závěr, že jednal v úmyslu, který nebyl řádně vyjádřen, neboť z obligatorních trestněprávních hledisek nepostačuje pouhé konstatování, že „úmyslně neposkytl pomoc“, ale bylo potřeba vysvětlit, zda šlo o přímý, nebo nepřímý úmysl podle § 15 tr. zákoníku. Nebyla vyvrácena možnost, že jednal z nedbalosti, protože se mohl s ohledem na okolnosti na místě nehody nepřiměřeně spoléhat, že není jeho zásahu potřeba, když již byla poskytována pomoc jinými lidmi, což by nasvědčovalo nedodržení potřebné míry opatrnosti, ke které byl v rámci okolností povinen (objektivní hledisko) a podle svých možností schopen (subjektivní hledisko), a proto nevěděl, že může porušit či ohrozit zájem chráněný trestním zákonem. Z naznačených právních předpokladů mladistvý dospěl k závěru, že v jeho činu by bylo možné spatřovat opomenutí z nevědomé nedbalosti. Soudy danou situaci řešily ex post, kdežto v době dopravní nehody všichni přítomní dělali to, co považovali za nejrozumnější. S odstupem doby je pohled na možnosti řešení jiný než v dané chvíli, čemuž odpovídá i závěr, že se měl zachovat jinak. Soudy však nebraly konkrétní argumenty mladistvého do úvahy.

III. Přípustnost dovolání

7. Nejvyšší soud, když jako soud dovolací shledal, že dovolání mladistvého je přípustné [§ 265a odst. 1, odst. 2 písm. h) tr. ř.], bylo podáno oprávněnou osobou [§ 265d odst. 1 písm. c), odst. 2 tr. ř.], v zákonné lhůtě a na místě, kde lze podání učinit (§ 265e odst. 1, 2 tr. ř.), a že netrpí vadami, pro které

by je mohl podle § 265i odst. 1 tr. ř. odmítnout, přezkoumal podle § 265i odst. 3 tr. ř. zákonnost a odůvodněnost těch výroků rozhodnutí, proti nimž bylo dovolání podáno, v rozsahu a z důvodů uvedených v dovolání, jakož i řízení předcházející napadené části rozhodnutí, a dospěl k závěru, že pro zjištěné vady nemohou přezkoumávaná rozhodnutí obstát.

8. Dovolání mladistvého bylo podáno z důvodu podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., podle něhož je možné namítat, že rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo jiném nesprávném hmotně právním posouzení. Toto zákonné vymezení zásadně umožňuje nápravu právních vad tkvících v nesprávném právním posouzení skutku, anebo v jiném nesprávném hmotně právním posouzení, nikoliv nedostatků procesní povahy, tj. ani správnosti skutkových zjištění.

9. Posoudí-li se z těchto hledisek dovolání, je zřejmé, že ho mladistvý podal při respektu k podmínkám zákonem stanoveným pro dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., protože v jeho obsahu brojil proti nesprávnosti právní kvalifikace, kterou spatřoval v nedostatečném posouzení subjektivní stánky jemu za vinu kladeného činu, když vytýkal, že soudy s ohledem na konkrétní ve věci zjištěné skutečnosti se řádně nezabývaly jeho zaviněním a dostatečně neposuzovaly, zda se činu dopustil za splnění podmínek přímého nebo nepřímého úmyslu ve smyslu § 15 tr. zákoníku. Dostatečně proto neposoudily, zda jde v jeho případě o úmyslný trestný čin. Na podkladě těchto hmotně právních námitek, které plně korespondují s vymezením označeného dovolacího důvodu, Nejvyšší soud zkoumal, zda je dovolání důvodné.

IV.

Důvodnost dovolání

10. Podle obsahu podaného dovolání je zřejmé, že mladistvý brojil proti právnímu závěru, který soudy ve vztahu k činu kladenému mu za vinu učinily zejména ohledně jeho zavinění, v tomto případě v podobě úmyslu. Soudům obou stupňů mladistvý vytýkal, že se tímto znakem skutkové podstaty se zřetelem na okolnosti případu a jeho věk nezabývaly, a proto Nejvyšší soud nejprve připomíná, že pro to, aby mohl subjektivní stránku řádně posoudit, je třeba vycházet ze skutkového stavu zjištěného soudy prvního, případně druhého stupně, který je podkladem pro závěr o správnosti právních otázek ve smyslu uvedeného dovolacího důvodu (srov. přiměřeně usnesení Ústavního soudu ze dne 9. 4. 2003, sp. zn. [I. ÚS 412/02](#), ze dne 24. 4. 2003, sp. zn. [III. ÚS 732/02](#), ze dne 9. 12. 2003, sp. zn. [II. ÚS 760/02](#), ze dne 30. 10. 2003, sp. zn. [III. ÚS 282/03](#), ze dne 15. 4. 2004, sp. zn. [IV. ÚS 449/03](#), aj.). Okolnosti subjektivního charakteru se dovozují z objektivních skutečností a podle zásad logického myšlení se usuzuje na vnitřní vztah pachatele k okolnostem činu a jím způsobenému následku (srov. například zprávy o výsledcích průzkumu soudní praxe pod č. 62/1973 Sb. rozh. tr., a č. 41/1976 Sb. rozh. tr., obdobně též nálezy Ústavního soudu ze dne 17. 6. 2004, sp. zn. [IV. ÚS 37/03](#)).

11. Pro závěr o tom, zda soudy důsledně posoudily zavinění mladistvého, jsou určující skutková zjištění učiněná ve vztahu k dalším skutkovým okolnostem, jež vyplynuly z výsledků provedeného dokazování, neboť jen podle nich je možné usuzovat na vnitřní vztah pachatele k zákonem chráněným zájmům. Nejvyšší soud považuje za nutné poukázat na skutečnosti, jež jsou důležité pro rozhodnutí v projednávané věci, avšak nejsou v plné míře obsaženy v popisu skutku, v němž chybí vyjádření okolností, které, přestože vyplynuly z provedeného dokazování, nejsou součástí skutkového zjištění v tzv. skutkové větě, ačkoli mají rozhodný význam pro závěr o zavinění i pro závěr o naplnění objektivní stránky skutkové podstaty provinění neposkytnutí pomoci podle § 150 odst. 1 tr. zákoníku.

12. Porovná-li se argumenty soudu v odůvodnění a skutečnosti uvedené v popisu skutku, je zřejmé, že soudy zvažovaly množství skutečností, které v popisu skutku zahrnuté nejsou. Neúplným je popis skutku v této věci proto, že v něm není obsaženo, že mladiství opustili místo dopravní nehody v době, kdy se na místě již několik osob snažilo poškozeného z vozidla pod vodou vyprostit, a byla přivolána lékařská pomoc. V popisu je navíc nesprávně uvedeno, že mladiství „utekli, kdy neprojeví ani snahu

přivolat potřebnou pomoc“, aniž by byly zachyceny okolnosti, za kterých místo nehody opustili, z nichž by bylo zcela zřejmé, že výraz „utekli“ neodpovídá realitě, neboť odešli poté, když se zeptali, co mají dělat, a odchod jim byl doporučen. Pokud by mladiství utekli, jak je ve výroku uvedeno, museli by místo sami od sebe rychle opustit. Útěk totiž znamená snahu co nejdříve a co nejrychleji se vzdálit, o což podle výsledků dokazování v této věci nešlo.

13. Ke zjištěným nedostatkům je nutné poukázat i na to, že mladiství odešli z místa nehody, kde bylo vozidlo ve vodě přetočené na střechnu a ponořené v řece asi do dvou třetin, voda dosahovala do výše prsou vzrostlého muže, přičemž dovolatel s mladistvým BBBBB byli přítomni na silnici, kde se již k nehodě sbíhali další lidé, a započaly záchranné práce. Na místě setrvali a slyšeli, že byla zavolána mobilním telefonem jinou osobou záchranná služba, a viděli, že ve vodě jsou další lidé, kteří se snažili pod vodou uvízlého poškozeného z vozidla marně vytáhnout. Předtím, než odešli, se ptali svého kamaráda, zletilého R. F., který se též účastnil vyprošťování, co mají dělat, že se bojí, protože jim nebylo 18 let a jsou opilí, zda nemají jít pryč, a on jim řekl, ať odejdou a jdou to říci ostatním kamarádům, s nimiž trávili čas před nehodou. V době, kdy mladiství z místa nehody odcházeli, na místo přicházeli na pomoc příslušníci dobrovolného hasičského sboru (V. H. a J. F.), kteří s pomocí další osoby po krátké chvíli teprve na podnět jednoho z nich auto rozhýbali, čímž ho otočili, a tím umožnili poškozeného CCCCC z potopeného vozidla vyprostit. Tyto skutkové okolnosti, aniž by byly uvedeny ve skutkových zjištěních ve výroku o vině, vzal do úvahy i soud prvního stupně, který ve svém rozsudku konstatoval, že „... ptali se svého vrstevníka R. F., co mají dělat, že jim nebylo 18 let, že pili alkohol a že se bojí, a zda mají jít pryč ...“. Za takto zjištěného skutkového děje nelze považovat za správný závěr, že mladiství „... z místa nehody utekli ...“, protože ten není v souladu s výsledky provedeného dokazování. Je třeba zmínit, že dovolatel i mladistvý BBBBB ve svých výpovědích popsali, že od břehu řeky odešli až tehdy, když jim R. F. odpověděl, ať odejdou za ostatními. Tuto skutečnost potvrdil i svědek R. F. Těmto souvislostem neodpovídá skutkové zjištění, že „utekli“.

14. Na základě těchto zjištění Nejvyšší soud shledal, že skutek, jak je v rozsudku soudu prvního stupně popsán, není plně v souladu s okolnostmi, které byly zjištěny z výsledků provedeného dokazování, protože je neúplný, neboť v něm nejsou obsaženy rozhodné skutečnosti podstatné pro závěr o vině dovolatele.

15. Pokud soudy svou pozornost nezaměřily na okolnosti související s rozhodnými skutečnostmi vážícími se ke správnosti posouzení viny mladistvého, upřely mu právo na dostatečnou soudní ochranu (srov. nález Ústavního soudu ze dne 8. 7. 1999, sp. zn. [III. ÚS 505/98](#)). Taková vada obecně zakládá porušení práva na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (srov. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 21. 1. 1999 ve věci García Ruiz vs. Španělsko, stížnost č. 30544/96, § 26, v němž bylo vysloveno, že podle ustálené judikatury musí soudní rozhodnutí uvádět důvody, na nichž jsou založená, v dostatečné míře), protože v jeho duchu je povinností obecných soudů svá rozhodnutí řádně odůvodnit a v tomto rámci se adekvátně, co do myšlenkových konstrukcí racionálně logickým způsobem, vypořádat i s argumenty uplatněnými účastníky řízení (srov. nález Ústavního soudu ze dne 17. 4. 2008, sp. zn. [I. ÚS 3184/07](#)).

16. Protože přezkoumávané rozhodnutí v popisu skutku neobsahuje u právní kvalifikace podle § 150 odst. 1 tr. zákoníku skutkové okolnosti tak, jak vyplynuly z provedeného dokazování, a i odůvodnění přezkoumávaných rozhodnutí vychází z jiných okolností, než které jsou uvedeny v popisu skutku, jde o nepřezkoumatelný výrok, ačkoli výrok soudu je konstitutivní, esenciální, a proto nepominutelnou součástí soudního rozhodnutí. Musí být formulován tak, aby z něho bylo jednoznačně patrné, jak soud rozhodl, neboť jen tak se jeho rozhodnutí stává přezkoumatelným. V rámci principu presumpce neviny jsou soudy povinny, existují-li jakékoliv rozumné pochybnosti, je vyložit v prospěch obviněného, jak plyne z pravidla in dubio pro reo, podle kterého, není-li v důkazním řízení dosaženo

praktické jistoty o existenci relevantních skutkových okolností, tj. jsou-li přítomny důvodné pochybnosti ve vztahu ke skutku či osobě pachatele, jež nelze odstranit ani provedením dalšího důkazu, je nutno rozhodnout ve prospěch obviněného (srov. náleží Ústavního soudu ze dne 24. 2. 2004, sp. zn. [I. ÚS 733/01](#)). Trestní řízení proto vyžaduje v tomto ohledu ten nejvyšší možný stupeň jistoty, který lze od lidského poznání požadovat, alespoň tedy na úrovni obecného pravidla „prokázání mimo jakoukoliv rozumnou pochybnost“ (srov. náleží Ústavního soudu ze dne 6. 6. 2006, sp. zn. [IV. ÚS 335/05](#)).

17. V této věci však soudy nedodržely uvedené zásady, což vyplývá i z toho, jak reagoval na námitky mladistvého odvolací soud, jenž bez ohledu na popis skutku ve výroku rozsudku soudu prvního stupně v odůvodnění přezkoumávaného usnesení vycházel z jiných okolností, které sám bez ohledu na všechny zjištěné souvislosti jednostranně interpretoval. Především zcela nad rámec ve skutkové větě popsaných zjištění v odůvodnění napadeného usnesení uvedl, že „dokazování v skutku přineslo zjištění, že poškozenému, který zůstal uvnitř vozidla obráceného střechou směrem ke dnu řeky, jako první přišel na pomoc M. S. ...“, který po zjištění, že se nepodařilo poškozenému ihned vozidlo opustit, „započal s jeho vyprošťováním. Na pomoc mu přispěchal M. Š., přičemž ani při společném jednání se jim nepodařilo poškozeného z potopeného vozidla vyprostit ... jejich snaze o pomoc poškozenému oba mladiství přihlíželi z břehu řeky.“ Svědek M. Š. přitom vypověděl, že když byl v řece a snažil se z vozidla vyprostit poškozeného a nešlo jim to, začal volat o pomoc.

18. Z dokazování tedy i podle odvolacího soudu vyplynulo, že ani za přispění dobrovolných hasičů, konkrétně J. F. a V. H., kteří se na místo dostavili nedlouho poté, se několika dalším osobám nacházejícím se ve vodě, poškozeného nepodařilo z vozidla vyprostit. Byli to právě až hasiči, kteří iniciovali přetočení vozidla na bok tak, aby následně mohl být poškozený vytažen oknem dveří vozidla, což se následně ukázalo vhodným řešením. Tuto skutečnost odvolací soud sice konstatoval, a to zcela mimo zjištění uvedené v popisu skutku, kde tyto rozhodné okolnosti chybí, a tedy obsahem svých úvah učinil jiné okolnosti, než jsou uvedeny v popisu skutku v tzv. skutkové větě výroku o vině v rozsudku soudu prvního stupně, přestože měly podstatný význam pro úvahy o zavinění mladistvého AAAAA. Zjištěný rozpor proto plyne z toho, že v popisu skutku není uvedena žádná zmínka o tom, že po celou dobu, co mladiství stáli na břehu řeky, se jiní pokoušeli poškozeného z potopeného a převráceného vozidla nejprve zcela marně vyprostit. Bohužel odvolací soud i přes své závěry rozvedené v přezkoumávaném usnesení vycházel ze skutku, jak byl popsán ve výroku rozsudku soudu prvního stupně, aniž okolnosti, které konstatoval, promítl do svých úvah o použité právní kvalifikaci.

19. Z uvedených důvodů Nejvyšší soud má za to, že ve výroku o vině popsaný skutek není dostatečným odrazem výsledků provedeného dokazování, na něž nenavazují skutkové ani právní závěry, a tudíž neobsahuje potřebné podklady pro závěr o tom, že byl naplněn znak „neposkytnutí potřebné pomoci“ a že mladiství jednali úmyslně, když zaviněním se soudy u provinění neposkytnutí pomoci podle § 150 odst. 1 tr. zákoníku vůbec nezabývaly.

20. Výhrady mladistvého v dovolání sice zásadně směřují proti nedostatečnému uvážení všech skutečností rozhodných pro závěr o zavinění, avšak při zkoumání důvodnosti této námitky je potřeba zmínit, že okruh okolností, které musí být zaviněním zahrnuty, vyplývá z vymezení pojmu zavinění (§ 15 a § 16 tr. zákoníku), které se vztahuje k „porušení nebo ohrožení zájmu chráněného trestním zákonem“, vyvolanému spáchaným trestným činem „způsobem uvedeným v trestním zákoně“. Vztahuje se na průběh pachatelova činu, který se projevil v objektivní realitě a odpovídá znakům skutkové podstaty trestného činu, tj. k podstatným skutečnostem, které tvoří pachatelův skutek (čin), tedy v podstatě na všechny skutečnosti, jež jsou znakem skutkové podstaty trestného činu (výjimkou jsou samozřejmě znaky subjektivní stránky - úmysl, nedbalost, pohnutka atd.), přičemž postačí, že pachatel zná reálné skutečnosti (fakta), které se těmito znaky podřazují. Pokud by se zavinění k některé z požadovaných skutečností nevztahovalo, není dána subjektivní stránka trestného činu, a

proto je vyloučena trestní odpovědnost pachatele (srov. ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 216).

21. Přečinu (provinění) neposkytnutí pomoci podle § 150 odst. 1 tr. zákoníku se dopustí ten, kdo osobě, která je v nebezpečí smrti nebo jeví známky vážné poruchy zdraví nebo jiného vážného onemocnění, neposkytne potřebnou pomoc, ač tak může učinit bez nebezpečí pro sebe nebo jiného. Jde o čistě omisivní trestný čin, který lze spáchat pouze opomenutím konání, k němuž měl pachatel obecnou povinnost. Po subjektivní stránce se žádá úmysl ve smyslu § 15 tr. zákoníku. Pachatel zde úmyslně neposkytne potřebnou pomoc, ač ji mohl poskytnout bez nebezpečí pro sebe nebo pro jiného. Povinnost poskytnout potřebnou pomoc podle tohoto ustanovení má každá fyzická osoba, která s ohledem na okolnosti případu má možnost ji poskytnout bez nebezpečí pro sebe nebo jiného (viz rozhodnutí č. 52/1981 Sb. rozh. tr.).

22. Potřebná pomoc je taková pomoc, která je nutná k odvrácení nebo snížení nebezpečí smrti ohroženého, popř. k tomu, aby taková osoba neutrpěla újmu na zdraví v důsledku neposkytnutí pomoci. Je to zejména první pomoc, kterou účinně mohou a jsou schopni poskytnout ti, kdo jsou na dosah ohroženého. Není to pouze pomoc, která by spolehlivě vedla k záchraně. Může záležet i v přivolání odborné pomoci (viz rozhodnutí č. 4/1969 Sb. rozh. tr.) [a též např. JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 5. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 559].

23. Povaha potřebné pomoci závisí na charakteru konkrétního případu, proto například podle druhu a rozsahu poranění bude poškozené osobě potřeba poskytnout první pomoc na místě, nebo naopak zajistit co nejrychlejší převoz do nemocnice, případně zajistit příjezd lékaře na místo nehody apod., a na možnostech pachatele (po neplavci není možné žádat, aby sám vytahoval z řeky tonoucího, ale je možné po něm chtít, aby přivolal na pomoc jinou osobu schopnou potřebnou pomoc poskytnout, např. plavčíka apod.). Je to zejména první pomoc, kterou účinně mohou a jsou schopni poskytnout ti, kdož jsou na dosah ohroženého. Povinnost poskytnout potřebnou pomoc postihuje za těchto podmínek každého (srov. rozhodnutí č. 37/1963, č. 9/1967-I. a č. 37/1969 Sb. rozh. tr.). Je proto zásadně správné požadovat od řidiče motorového vozidla, aby v případech, kde povaha zranění nenasvědčuje tomu, že převozem by se mohlo zraněnému ještě více ublížit na zdraví, odvezl těžce zraněnou osobu ihned k lékaři nebo do nemocnice, když jinou, zejména odbornou, pomoc nelze ihned zraněnému poskytnout a když takovéto opatření je nezbytně nutné, protože není již jiné východisko. Pojem potřebné pomoci nelze vykládat jen tak, jako by šlo o pomoc, která spolehlivě vede k záchraně nebo k snížení nebezpečí hrozícího osobě, která je v nebezpečí smrti nebo jeví známky vážné poruchy zdraví. Posouzení, zda byla osoba povinna poskytnout pomoc, závisí na konkrétních okolnostech, protože o opomenutí pachatele u trestného činu (provinění) podle § 150 odst. 1 tr. zákoníku v podobě neposkytnutí pomoci nejde, když je pomoc poskytována jinou osobou na místě přítomnou, pokud nebylo v možnostech obviněného poskytnout ještě účinnější či rychlejší pomoc (např. lékař není zbaven povinnosti poskytnout pomoc tím, že pomoc již poskytuje laik; srov. ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1592 a 1593).

24. Ve smyslu uvedených zásad soudy neposuzovaly okolnosti, za nichž v této věci k posuzovanému činu došlo, a nebraly do úvahy, že nejde o typický případ neposkytnutí pomoci, protože mladiství neopomněli poškozenému pomoci, neboť na místě byli přítomni, sledovali, jak se jiní snaží z vozidla potopeného ve vodě vyprostit zaklíněného poškozeného, ale zřejmě z obavy, že jsou opilí, se do vyprošťovací akce nezapojili.

25. Při posuzování neposkytnutí potřebné pomoci v přezkoumávané věci soudy dostatečně neposuzovaly, za jakých okolností mladiství z místa nehody odešli, a tedy nebraly v potřebném směru do úvahy, že to bylo v momentě, když předtím viděli, jak se o záchranu marně snaží jejich kamarádi, a poté, co věděli, že jiná osoba již přivolala záchrannou službu.

26. Učinili tak tedy až poté, co si v jistém směru ověřili (ptali se), že jejich pomoc s ohledem na všechny okolnosti zřejmě potřebná není. Soudy se nezabývaly tím, zda za daných okolností šlo o opomenutí potřebné pomoci. Ze skutkových zjištění vyplynulo, že s vozidlem do vody spadl i M. S., který z havarovaného vozidla vyplaval, a když zjistil, že jeho spolujezdec CCCCC je stále pod vodou, potopil se, aby ho nahmatal, a cítil ho, jak kope nohama. Proto mu jednu nohu držel a snažil se ho tahat ven z automobilu. Přiskočil k němu M. Š. a o vyproštění poškozeného se marně snažili oba, což se jim nepodařilo, protože byl ve vozidle zaklíněný. Poté přiběhli dobrovolní hasiči, kteří teprve, až když byli ve vodě, naznali, že automobil musí převrátit, a teprve poté se jim to také podařilo. Poškozeného vyprostili tím způsobem, že jeden z hasičů stál u okénka spolujezdce a tahal poškozeného ven, zatímco druhý držel automobil, aby se nepřetočil zpět. Po vytažení poškozeného na břeh mu začali dávat první pomoc. Obdobně situaci popsal i M. Š., který když viděl, že poškozený nevyplaval, skočil do řeky, R. F. se snažil hledat pomoc. Svědek V. J. uvedl, že když slyšel, že automobil spadl do řeky, a slyšel hlas, aby zavolali záchrannou službu, tak ji svým telefonem přivolal.

27. Proto bylo třeba, aby soudy v projednávané věci zkoumaly a braly do úvahy tyto skutečnosti, a aby i se zřetelem na ně důsledně zvažovaly, zda v dané situaci nešlo o případ, kdy již nebylo pomoci mladistvých potřeba, protože pomoc byla zajišťována jinými osobami, a za daného stavu nebyli mladiství těmi, kdo by s ohledem na uvedené okolnosti byli schopni, resp. bylo v jejich možnostech poskytnout ještě účinnější či rychlejší pomoc.

28. Soudy nesprávně posoudily i důvody, za kterých mladiství od místa nehody odešli poté, co jim možnost odejít R. F. schválil, přičemž je považovaly za zcela bezvýznamné s tím, že mladistvým nehrozilo žádné nebezpečí a oba byli plavci a v řece bylo vody po prsa. Takový závěr je velice zjednodušený a nebere do úvahy další zjištění. Soud totiž na jedné straně konstatoval, že „... není jisté, zda by pomoc mladistvých na místě dopravní nehody vedla k záchraně života poškozeného, kterého se nepodařilo vyprostit M. S. a M. Š., kteří byli ve vodě, ale k vyproštění došlo, až když se na místo dostavili dobrovolní hasiči a napadlo je přetočit automobil na bok, a to až za pomoci R. F. ...“, na druhé straně však dovodil, že k záchraně poškozeného bylo třeba každé ruky a mladiství namísto poskytnutí pomoci z místa odešli. Podle soudu je vyvinut nemohlo ani to, že na místo již v té době byla přivolána záchranná služba. K námitce mladistvých, že se necítili na to, aby šli do vody, soud uvedl, že „voda nebyla natolik hluboká a 30. dubna ani pro život nebezpečně studená, mohli se na místě pokusit přivolat pomoc, na místě svítit mobilem, případně vyčkat, zda nebylo potřeba jejich pomoci na břehu ...“. Podle odůvodnění přezkoumávaného rozhodnutí odvolací soud ve shodě se soudem prvního stupně dospěl závěru, že u mladistvých nenastala podmínka, která by u nich vylučovala nutnost a povinnost poškozenému poskytnout pomoc, protože v tom, že byli nezkušení a opilí, tento negativní znak nebylo možné shledávat, neboť pokud se necítili na to, aby šli do vody, mohli případně svítit mobilním telefonem či vyčkat, zda by nebylo zapotřebí jejich pomoci na břehu.

29. Nejvyšší soud považuje tento názor za nepřesvědčivý. Pro to, aby byla uvedená negativní podmínka vyloučena, musejí existovat konkrétní skutečnosti, což se však v této věci nestalo, případně šlo jen o obecné konstatování bez adekvátního vysvětlení. Závěr o tom, zda mladistvý mohl pomoci bez toho, aby sebe či jiné ohrozil, je třeba vyvozovat z toho, o jakou opilost u něj šlo, a to s ohledem na množství alkoholu, které podle jeho výpovědi v daný večer požil (dva nebo tři „panáky“ vodky, dále pil piva, na náměstí popili další pivo). Otázka množství požitého alkoholu a jeho vliv na schopnost mladistvého posoudit svou možnost pomoci zůstala nevyřešena, jakož i to, jaká byla jeho schopnost se postarat o jiné, navíc v noci ve vodě, kdy již po celou dobu se o vyproštění poškozeného staraly minimálně dvě osoby alkoholem neovlivněné, jimž se to nejprve nedařilo, a k vyproštění došlo až s pomocí dobrovolných hasičů. Soud sice konstatoval, že mladistvý byl plavec, ale nezabýval se již tím, jak dalece v dané situaci bylo toto zjištění významné, když poškozený se vyprošťoval na jednom místě v tekoucí vodě sahající do výše prsou. Ani závěr o tom, že voda nebyla studená, nevychází z objektivně zjištěného poznatku, protože V. H., dobrovolný hasič, uvedl, že poté, co poškozeného

vyprostili a přijela záchranná služba a vrtulník, z místa činu odešel, protože byl „zmrzlý“. Do jaké míry byla voda studená, však soud prvního stupně nezkoumal, a ani tvrzením svědků V. H. nebo M. S. se v této souvislosti nezabýval. Důvody, proč mladistvý se „necítil“ na to „jít do vody“, soud prvního stupně neposuzoval, stejně jako chování mladistvého, jeho subjektivní postoje a jejich příčinu, že šlo o noční dobu, a jak rozhodující byl věk mladistvého, případně jeho zkušenosti apod.

30. Uvedené nedostatky nenapravit ani odvolací soud, který konstatoval, že „bylo povinností mladistvých v dané situaci a v daném čase pomoc poskytnout, zcela jistě jim nehrozilo, že by se takovou pomocí sami vystavili nebezpečí smrti nebo těžké újmy na zdraví“. Kromě shora uvedené výtky nedoloženosti závěru soudu prvního stupně je třeba odvolacímu soudu vytknout, že zcela v rozporu s tím, co stanoví zákon v § 150 odst. 1 tr. zákoníku, konstatoval, že mladistvým nehrozilo, že by se vystavili nebezpečí smrti nebo těžké újmy na zdraví, protože v tomto smyslu uvedená vylučující podmínka zákonem stanovena není. Její formulace zní „ač tak může učinit bez nebezpečí pro sebe nebo jiného“. Je zřejmé, že pachatel není povinen poskytnout pomoc, pokud by taková pomoc mohla vést k nebezpečí, tzn., že by sebe nebo jiného vystavil jakémukoliv nebezpečí. Stačí zde prosté nebezpečí, které není zákonem blíže definováno, a záleží proto vždy na posouzení konkrétních okolností, o jaké nebezpečí může jít. Rozhodně však není zákonný požadavek vyjádřen tak, že by se muselo jednat pouze o vážné nebezpečí (smrti nebo těžké újmy na zdraví), ale postačí i nebezpečí menší intenzity, které k těmto hraničním závažným následkům nemusí vůbec vést ani jimi hrozit. Je třeba usuzovat na to, že případné nebezpečí musí být adekvátní situaci, v níž se osoba, které má být poskytována pomoc, nachází, a rovněž musí mít reálný podklad v konkrétně zjištěných skutečnostech. Obava osoby, která z uvedeného důvodu neposkytne pomoc, tak musí být přiměřená pomoci, kterou má poskytnout.

31. V posuzované věci se soudy nevypořádaly s tím, zda takovou skutečností, která by mohla vyloučit nutnost poskytnout pomoc osobě, která byla v nočních hodinách zaklíněná v potopeném vozidle, již se snažili bezúspěšně vyprostit jiní dva lidé, byla obava opilého mladistvého jít do řeky, kde sahala voda po prsa, a zda tato obava byla opodstatněná, resp. mohla být považována za okolnost, pro kterou by nebyl povinen poskytnout potřebnou pomoc. Lze proto připomenout výpověď mladistvého AAAAA, který uvedl, že „to, že poškozený potřeboval pomoc, ho napadlo, ale ve chvíli, kdy šel pryč, tak ta pomoc byla poskytována a on se necítil na to, aby vlezl do vody ve svém stavu Do vody nevlezl proto, že byl v šoku a byl opilý, a měl za to, že pomoc je již poskytována a byla zavolána záchranná služba ... když se rozhodli, že z místa odejdou, tak věc běželi oznámit ostatním na barák ...“. Nejvyšší soud zdůrazňuje, že je obecně známo, že opilý člověk ztrácí stabilitu, což by v tekoucí řece mohlo v nočních hodinách při předpokládaném nerovném terénu vést k pádu mladistvého do vody, případně by mohlo dojít k jiným následkům (např. nevhodnou manipulací s nástroji mohl být způsoben jiný vážný následek), nebo zkomplikování záchranných prací jiných osob vlastní nezpůsobilostí se v noci orientovat v nerovném terénu, apod.

32. Pokud dospěl soud prvního stupně k závěru, že mladistvý, jestliže nevlezl do vody, mohl např. svítit mobilním telefonem, neučinil uvedenou úvahu v souladu se skutečnými okolnostmi, protože ze žádného důkazu nevyplývá, že by právě svícení mohlo mít pro záchranu poškozeného, který byl pod vodou zaklíněný v potopeném automobilu, jakýkoliv význam. O takové potřebě nikdo na místě nehody v daných okamžicích nehovořil a neplyne z jiných skutečností a ani objektivně se vzhledem k tomu, že poškozený uvízl ve vozidle potopeném v řece, nejeví uvedená úvaha významná. Pokud se uvažuje o náhradní možnosti pomoci, i ta musí být jednak možná a jednak potřebná nebo účinná, protože neposkytnutí potřebné pomoci nelze spatřovat v tom, že osoba přihlížející tomu, že jiní poskytují pomoc, usoudí, že jí již není na místě třeba, případně, že není v jejích možnostech a schopnostech pomoci, a proto se vzdává. V konkrétní věci tak mladiství sice od nehody odešli, ale běželi věc oznámit ostatním kamarádům, v čemž by bylo možné rovněž v daných souvislostech spatřovat jistou formu pomoci. Potřebnou pomocí u tohoto trestného činu v takovém případě není

jakákoli činnost přímo nesouvisející se záchranou ohrožené osoby, již sice lze na místě realizovat, ale není v daných okolnostech nutná, případně vhodná nebo nezbytná.

33. Soudy tyto souvislosti nezvažovaly, stupeň opilosti a stav mladistvých řádně nezjistily a potřebné závěry z něj nevyvodily a nevěnovaly se okolnostem, kterými mladistvý vysvětluje neposkytnutí pomoci, neboť i když jeho výpověď ho nevyviní, může hrát významnou roli při ukládání přiměřeného trestu či trestního opatření (srov. DRAŠTÍK, A.: FREMR, R.: DURDÍK, T.: RŮŽIČKA, M.: SOTOLÁŘ, A. a kol. Trestní zákoník. Komentář. I. díl. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 899).

34. Ze všech uvedených důvodů Nejvyšší soud považuje závěr soudů obou stupňů, že mladistvý AAAAA mohl poskytnout potřebnou pomoc a nebyla u něj přítomna vylučující podmínka, že by sobě nebo jinému způsobil nebezpečí, za minimálně předčasný a řádně nevyjasněný, protože ho soudy vystavěly pouze na neúplných úvahách nerespektujících učiněná zjištění v jejich souhrnu ani zákonné vymezení zákonných znaků § 150 odst. 1 tr. zákoníku.

35. Nejvyšší soud přisvědčil námitce mladistvého, že se soudy jeho zaviněním nezabývaly, což vyplývá z toho, že rozsudek soudu prvního stupně neobsahuje žádné úvahy o tom, proč jde o úmyslné jednání, vyjma konstatování, že „... svým úmyslným odchodem z místa mladiství naplnili všechny znaky skutkové podstaty provinění neposkytnutí pomoci podle § 150 odst. 1 tr. zákoníku a jsou ohroženi trestním opáčením odnětí svobody až na 1 rok“. Odvolací soud k zavinění, proti kterému mladistvý své výhrady zaměřil a ve vztahu k němuž v odvolání postup soudu prvního stupně kritizoval, pouze stručně zmínil, že „úmyslně jedná ten, kdo opomene poskytnutí potřebné pomoci, ač ji mohl poskytnout bez nebezpečí pro sebe nebo jiného. Popis skutku tak, jak jej učinil okresní soud v napadeném rozsudku, jednoznačně dokládá úmyslné jednání mladistvých, o tom netřeba polemizovat“.

36. Takové závěry jsou zcela nevyhovující a nepřezkoumatelné. Vytknout je třeba odvolacímu soudu jeho závěr, že se ze skutku jednoznačně „dokládá úmyslné jednání mladistvých“ a že o tom „netřeba polemizovat“, protože i když ze skutku, jak je popsán, takový závěr vyplývat může, skutek je popsán v rozporu se skutkovými zjištěními, jak jsou rozvedeny v odůvodnění přezkoumávaných rozhodnutí (viz úvahy shora), bez opory v učiněných důkazech.

37. Uvedený závěr proto odporuje nejen výsledkům provedeného dokazování, ale svědčí i o rezignaci na povinnosti směřující k objasnění zavinění, které u provinění podle § 150 tr. zákoníku musí být ve formě úmyslu. Na to, aby šlo u mladistvého o úmysl, bylo možné usuzovat jen ze všech zjištěných skutečností, což však soudy při absenci jakýchkoliv úvah v tomto směru nedodržely. Zejména nebraly v potaz skutečnosti, jež vyplynuly jak z výpovědi mladistvého, tak i dalších svědků, kteří byli na místě nehody a snaže o vyproštění poškozeného dalšími osobami přítomni. Zabývat se měly obhajobou dovolatele i výpovědí R. F.

38. Z těchto důvodů Nejvyšší soud s ohledem na námitky uplatněné dovolatelem připomíná, že subjektivní stránka charakterizuje trestný čin z hlediska jeho vnitřní stránky, z pohledu psychiky pachatele (na rozdíl od objektivní stránky, která zahrnuje vnější znaky trestného činu). Jediným obligatorním znakem subjektivní stránky trestného činu je zavinění, které se musí vztahovat v podstatě na všechny skutečnosti, které jsou znakem skutkové podstaty trestného činu. Okruh skutečností, které musí být zaviněním zahrnuty, vyplývá z legální definice zavinění (§ 15, 16 tr. zákoníku). Zavinění vyjadřuje vnitřní vztah pachatele k následku jeho jednání. Subjektivní stránka je takovým psychickým vztahem pachatele, který nelze přímo pozorovat, a na zavinění lze proto usuzovat ze všech okolností případu, za kterých ke spáchání trestného činu došlo. Může to být i určité chování pachatele, neboť i jednání je projevem vůle.

39. V posuzovaném případě je pak nutné připustit, že daná situace byla zcela mimořádná, neboť

nešlo o běžné neposkytnutí pomoci zjevně zraněné osobě, ale šlo o pomoc osobě, která uvízla ve vozidle, jež bylo z větší části potopené ve vodě, a proto bylo nezbytné poškozeného z vody dostat, což se určitou dobu těm, kteří se o to snažili, nedařilo. Bylo třeba zkoumat, zda nešlo i o určitou bezradnost, nezkušenost, překvapení, apod., což soudy nezvažovaly, a namísto toho kladly důraz zejména na to, že mladiství z místa, kde probíhaly záchranné práce, „utekli“, a to podle závěru soudů proto, že měli obavy o to, aby nebylo odhaleno, že jsou opilí, což se jeví bez zvážení dalších souvislostí jako předčasné.

40. Z hlediska subjektivního vztahu mladistvého bylo třeba posuzovat okolnosti, za nichž k činu došlo. Jednak to byl M. S., jenž se přímo účastnil dopravní nehody, a jednak M. Š., přičemž oba okamžitě začali s vyprošťováním ve vodě, a byla přivolána další osobou záchranná služba. Množství nezkušených lidí ve vodě, tzn. pokud by mladistvý nestál jen na břehu, případně pak neodešel, by již na výsledku probíhajících záchranných prací nic nezměnilo, protože mladistvý si byl vědom, že sám není schopen pro svůj stav ničím podstatným přispět, navíc měl strach. Soudy tento strach vyložily jako strach mladistvého o sebe a v neprospěch mladistvého, aniž by braly do úvahy, jakým způsobem se tento strach podílel na jeho úsudku o možnosti účinněji, než dosud činili ostatní, pomoci. Určitě tato pomoc vyžadovala střízlivý a rozvážný způsob uvažování bez paniky, jehož zřejmě mladiství chlapci, kteří byli na místě přítomni, nebyli za daných okolností schopni, a to přesto, že někteří z nich se snažili pomoc poskytnout.

41. V přezkoumávané věci soudy nerozvedly, proč šlo o úmyslné zavinění, neuvedly formu úmyslu a ani nevycházely z konkrétních skutečností. Pokud se úmyslem v uvedeném směru nezabývaly, dosvědčuje to, že jde o nepřezkoumatelná rozhodnutí, a závěr o tom, že mladistvý naplnil znaky provinění neposkytnutí pomoci podle § 150 odst. 1 tr. zákoníku, je bez potřebných a dostatečných podkladů zcela předčasné.

42. Nejvyšší soud proto podle § 265k odst. 1, 2 tr. ř. zrušil usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích, soudu pro mládež, ze dne 23. 9. 2019, sp. zn. 3 Tmo 11/2019, a rozsudek Okresního soudu ve Strakoncích, soudu pro mládež ze dne 5. 4. 2019, sp. zn. 5 Tm 1/2019, v části týkající se mladistvého AAAAA, a ve smyslu § 261 tr. ř. i ohledně mladistvého BBBBB, protože zjištěné vady se týkají i jemu za vinu kladeného jednání, podle § 265k odst. 2 tr. ř. zrušil další rozhodnutí na zrušená rozhodnutí obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu, a podle § 265l odst. 1 tr. ř. přikázal Okresnímu soudu ve Strakoncích, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.